

שישה איקסים על הטוריה

בגיל 33 רוני פלמר וחבריו יכולים לנוח על זרי הציונות: תנועת "אור" שייסדו הקימה כבר שישה יישובים חדשים בנגב ובגליל, והזרוע עוד נטויה. במקום לרוץ על הגבעות כמו חברים לבני עקיבא, הם רצים בוואדיות מדבריות ומתרוצצים בין צעירים שמחפשים אלטרנטיבה לצפיפות התל אביבית

יועז הנדל | צילום: חיים הורנשטיין

היום. הזמן עבר וחברי הקבוצה התחילו לגלגל את רעיון הקמת יישוב בנגב. "האפשרויות אז היו מצומצמות. מאז 1984 לא הוקם אף יישוב חדש באזור", מספר רוני. "גם למי שהתעניין היה קשה למצוא גורמים ממשלתיים שעודדו התיישבויות. היינו צריכים להניע את המהלך בעצמנו".

אלא שדווקא אצל חובשי הכיפות הסרוגות הייתה אפשרות להקים יישוב חדש ואפילו לא רחוק מדי מהמרכז: במערב השומרון. התנחלות או חלוציות, תלוי בעיני המתבונן, עם הילה של הגשמה שתאמה את האידאולוגיה של פועל מהדורת שנות ה-90. בזמן שהנגב והגליל נרדמו על משמרתם, הטרקטורים של גוש אמונים עברו שעות נוספות.

אבל רוני וחבריו רצו לעשות זאת אחרת: לש- בת דווקא איפה שחסר ורחוק, בקונצנוס שאיש לא מימש. בנגב. ובזמן שצעירים בני גילם השתחררו מהצבא ויצאו לטיול הגדול, הסתובבו מקימי תנו- עת "אור" עם מפות טיולים בטרק של חצי שנה בנגב. שעות ההליכה הארוכות עברו בדינאים על הקמת היישוב.

את פריצת הדרך הראשונה הם יכולים לזקוף

2020 הנגב והגליל יתמלאו בעשרות אלפי תושבים חדשים.

חורשים את הארץ

דור המייסדים הצעיר של תנועת "אור" התגבש בפתח תקווה של שנות ה-80. הם היו נערים שחזרו הלומים מסיור מחנות בפולין ישר אל תוך מלחמת המפרץ: טראומה מספיק חזקה כדי לגרום להם לדבר על עשיית "טוב" למדינת ישראל. "היינו תכנוניסטים חדורי אידאולוגיה", נזכר רוני. "ישבנו בבית של אחד החבר'ה, בחוץ נפלו סקאדים ואנחנו החלטנו שנעשה ביחד משהו למען המדינה. קראנו לזה תנועת 'אור' והתחלנו לחלום. חיפשנו עשייה חברתית-ציונית שנמצאת בלב הקונצנוס, עשייה שתשאיר צעירים כמונו בארץ. עד שבאחד מה- דיונים הפילוסופיים שלנו החלטנו להקים יישוב". הפרויקט של הנערים נדחה בינתיים: כשהגיע הזמן להתגייס רובם שירתו ביחידות מובחרות, יצאו לקורס קצינים, חתמו קבע, "ילדים טובים מפתח תקווה". ולמרות זאת, בין שפשפת לעלייה בדרגה, המשיכו לדבר על היישוב שיקימו כבוא

לתוך המציאות הזאת נכנסה בשנת 1998 הקבוצה ההיא – צעירים חובשי כיפות מפתח תקווה שביקשו להקים יישוב חדש בדרום. זה התחיל ברעיון תמים, אך 12 שנים אחרי, התוצר של אותה קבוצה הוא תנועת "אור" – התנו- עה היחידה היום בארץ שמקימה באופן שיטתי יישובים בנגב ובגליל. לרוני פלמר, המנכ"ל בן ה-33 של התנועה, יש כבר שישה איקסים על הטוריה. הוא הקים חמישה יישובים חדשים בדרום ואחד בצפון, ואלה רק חלק מ-22 גרעיני ההתיישבות שהתנועה מנהלת בשנים האחרונות בכל רחבי הארץ.

לו"ז צפוף יש לרוני. בין ביקור בבית הנשיא, פגישות במשרדים ממשלתיים ונדרבנים שבאים לראות במו עיניהם מה הכסף שלהם עושה, אנחנו נפגשים לכוס של תה ציוני. יש בו משהו משכנע – כנראה שזה מה שגורם להם להתחבר לפרויקט שנראה כאילו שייך לתקופה אחרת. זוהי ציונות דגם 2010: עם מושגים שנרמה שיצאו מהלקסיקון, והנה הם מוגשים בעטיפה עדכנית. יישובים קהילתיים, בנייה אקולוגית ואיכות חיים של הכפר – העיקר שעד שנת

תי משפחות וארבעה רוקים צעירים הגיעו לפני קצת יותר מעשר שנים להר הכי גבוה באזור הניווטים של יער להב. בלי כבי- שים סלולים, עם גנרטור מקרטע ומים שמגיעים ממכליות, הם הקימו שם יישוב. בחורף יש שם קור כלבים, ובחילות הקיץ המיווג טבעי. ליישוב, הגשמת חלום הנערות שלהם, הם קראו סנסנה – בסיס כיפת התמר כפי שמופיע בשיר השירים.

הקבוצה שהקימה את היישוב היא מצרך נדיה. בלי ששמנו לב השתנתה הציונות מת- חת לעיניים: "התיישבות" הפכה למילת גנאי ו"עלייה לקרקע" תורגמה בישראלית מודרנית להתנחלות. מפעל ההתיישבות, שהביא במשך קרוב למאה שנה יהודים מרחבי העולם לנטוש את חיי העיר לטובת רומן עם האדמה, התמוסס באבק המחלוקות הפוליטיות על השטחים שנכ- בשו בשנת 1967. ואילו מפלגות מימין ומשמאל התווכחו על הגבולות הרצויים למדינת ישראל. בינתיים, בלי אובמה ולחצים חיצוניים, הוקפאו מרצון הגליל והנגב.

באר מלכה
מושב חילוני במרכז הנגב, באזור המועצה האזורית רמת הנגב
שנת הקמה: 2002
מספר תושבים: 100
מספר תושבים מיועד: 500
המושב נמצא בשמורת טבע שבה מצטלבים נחל לבן ונחל ניצנה

מרחבעם
יישוב דתי בין קיבוץ שדה בוקר לירוחם
שנת הקמה: 2001
מספר תושבים: 250
מספר תושבים מיועד: 3,000
ביישוב קרן סיוע לנזקקים

סנסנה
יישוב דתי, כ-15 קילומטרים צפונית לבאר שבע
שנת הקמה: 1999
מספר תושבים: 400
מספר תושבים מיועד: 2,500
ביישוב מעון יום לילדים, גן חובה ועמותה למען עניים

ועד לאנשי ימין. "הצגנו יעדים שכולם מסכימים עליהם", הוא אומר, "תשתיות, חינוך ודירור". התמיכה של חברי הכנסת הערבים לא מקרית: חובשי הכיפות הסרוגות של "אור" הפכו בשנתיים האחרונות למתחרים של הפלג הדרומי בתנועה האיסלאמית ודואגים לא פעם לשכניהם בנגב, הברואים. "אין לנו כוונה שהחוק יהיה סלקטיבי, אבל אם רוצים ליצור מצב של שמירה על החוק, זה חייב לבוא עם פתרונות למגזר הברואי", הוא מסביר. "קח לדוגמה את רהט: עיר של 45 אלף איש, שכל לילה נולד בה גן ילדים חדש. העובדה שאין בעיר הזאת אפילו גן משחקים אחד מטרידה אותי". בימים אלה הם דואגים שלשבת אבו־סולב, שכל בניו מתגייסים לצבא, יהיו תשתיות ומוסדות חינוך. "יש דברים שאם אנחנו לא נעשה בנגב, אז התנועה האיסלאמית תעשה", הוא אומר.

לגדל גינה, כלב וחתול

אחרי שאנשי תנועת "אור" עברו כברת דרך ציונית, הם מציעים היום שני מסלולי התיישבות. הראשון הוא התיישבות בודדים, והמסלול השני הוא גרעיני ההתיישבות: קבוצות שמתאגדות ביחד ורוצות להתיישב בקבוצה.

לא מעט דלתות במסדרונות הנכונים פתוחות בפני חברי הקבוצה. כך לדוגמה סילבן שלום, השר לפיתוח הנגב והגליל, דוחף אותם מאז שנכנס לתפקידו. למרות זאת גם היום ניצבים בפניהם אינספור קשיים בדרך למימוש החזון שלהם: חזון צנוע של 60 אלף מתיישבים חרשים בנגב ובגליל עד שנת 2020. המעצור העיקרי, למרבה הפלא, הוא דווקא המחסור בדירור בפריפריה. יש ברישומות של "אור" קרוב ל־2,000 משפחות שרוצות לעבור כבר בקיץ הקרוב לנגב, אבל דירות אין.

אך גם המקצוע עצמו לא קל. בניית יישובים היא לא בריוק מקצוע מבוקש. המקימים של "אור" מסתובבים רוב שעות היממה בין אתרים חרשים לפגישות. בין הגליל לנגב ולבית הקטן בערכות סני סנה. בגלל זה לא כל המייסדים שדרו. רבים מאנשי העסקים והפוליטיקאים שנפגשו עם החבורה הצעיר רה התרשמו והציעו להם משרות מכובדות ששכר בצידן. רוני ופישר נשארו ב"אור". היתר פנו לדרכם כעצמאים, שומרים על קשר, "מסתפקים" בששת היישובים שהקימו במדינת ישראל עד גיל 30.

התנועה של היום שונה מאוד ממה שהייתה לפני עשר שנים. הנהלת העמותה מורכבת מאנשי עסקים מוכרים, בראשם עומדת טליה גלאנץ, לצידה בכירים במשק הישראלי. התוכניות האידאולוגיות ורוח הנעורים תורגמו לתוכניות עסקיות. מתוך 600 היישובים בנגב – 90 מסומנים כיעדי ההתיישבות הבאים, 4,000 משפחות הגיעו עד היום בזכות "אור". עוד עשרות אלפי משפחות אחרות נותרו עד להשגת היעד שנקבע. הכל מדיד ומוגדר עם ניחוח מקצועי.

בערב, לאחר הפגישה בינינו וסבב דיונים עם חברי כנסת, מתכוון רוני לפגוש חבורה של חיילים משוחררים, עולים חרשים מרוסיה, בתל אביב. צעירים שחושבים לעבור ביחד לנגב והרימו טלפון למרכז המידע. לאישה וחמש הבנות שמחכות לו בבית הוא יחזור רק למחרת. הוא קורא גם לכם לבוא, להציף את הנגב והגליל, להשיג בית צמוד קרקע במחיר של חדר בלי אוויר בתל אביב. לנסוע ברכבת לעבודה במרכז, לגדל כלב חתול, איכות חיים. הם יעזרו לכם בכל מה שתרוצו, רק תעשו ציונות בשנת 2010. ■

דיברו על יישוב מעורב של דתיים וחילונים. אבל המשפחות הגיעו והיישוב קיבל אופי משל עצמו, דתי יותר. "אנחנו לא בעלי הרעה", אומר רוני. "מהרגע שיזמנו והבאנו את האנשים, אנחנו רק הנספחים".

שנה לאחר שעלו לקרקע, כשבאמתחתם קבלות על היישוב הראשון שהקימו בנגב לאחר שנים ארוכות של הקפאה, הם כבר נרשמו כעמותה ופנו לבנות יישובים נוספים. הפעם הדרך הייתה מוכרת: פקירי משרד התשתיות, הביטחון, קק"ל ומע"צ הכירו את הצעירים של "אור". "תביאו את האנשים ואנחנו נביא את הקרקע", הם אמרו בצורה לא מחייבת.

דור המייסדים – רוני פלמר, אופיר פישר, זאביק יעקובוביץ' וניר בלושטיין – התחיל לעבור שוב ברחבי הארץ. הם ניסו לשכנע צעירים להירשם ליישוב החדש, אך הפעם הם כבר נזקקו למנגנון גיוס רציני יותר. "הבנו שהדרך הכי טובה לעשות את זה היא למצוא את שלוש המשפחות הראשונות, להרכיב להן חזון משותף, ואז על בסיסו לצרף משפחות נוספות", אומר רוני. "מצאנו הרבה אנשים שחשבו על התיישבות מחוץ לאזור המרכז, אבל לא הייתה להם אלטרנטיבה. לכן הדבר הראשון שעשינו לאחר שהקמנו את 'אור' היה לייסד מרכז מידע".

ארבעת המייסדים הציוניים הוציאו את כספי החסכוניות שלהם מהקבע, וביחד הם קנו מחשב ישן ושכרו מזכירה בחצי משרה. השמועות עברו והט" לפון בקרוואן הרעוע בסנסנה החל לצלצל. מרכז המידע של "אור" נמצא היום בגן התעשייה בעומה, במבנה שמסבסד התעשיין סטף ורטהיימר. מרכז העצבים של תנועת "אור" רחוק מאוד ממראהו של הקרוואן הישן, אבל הלב הפועם זהה.

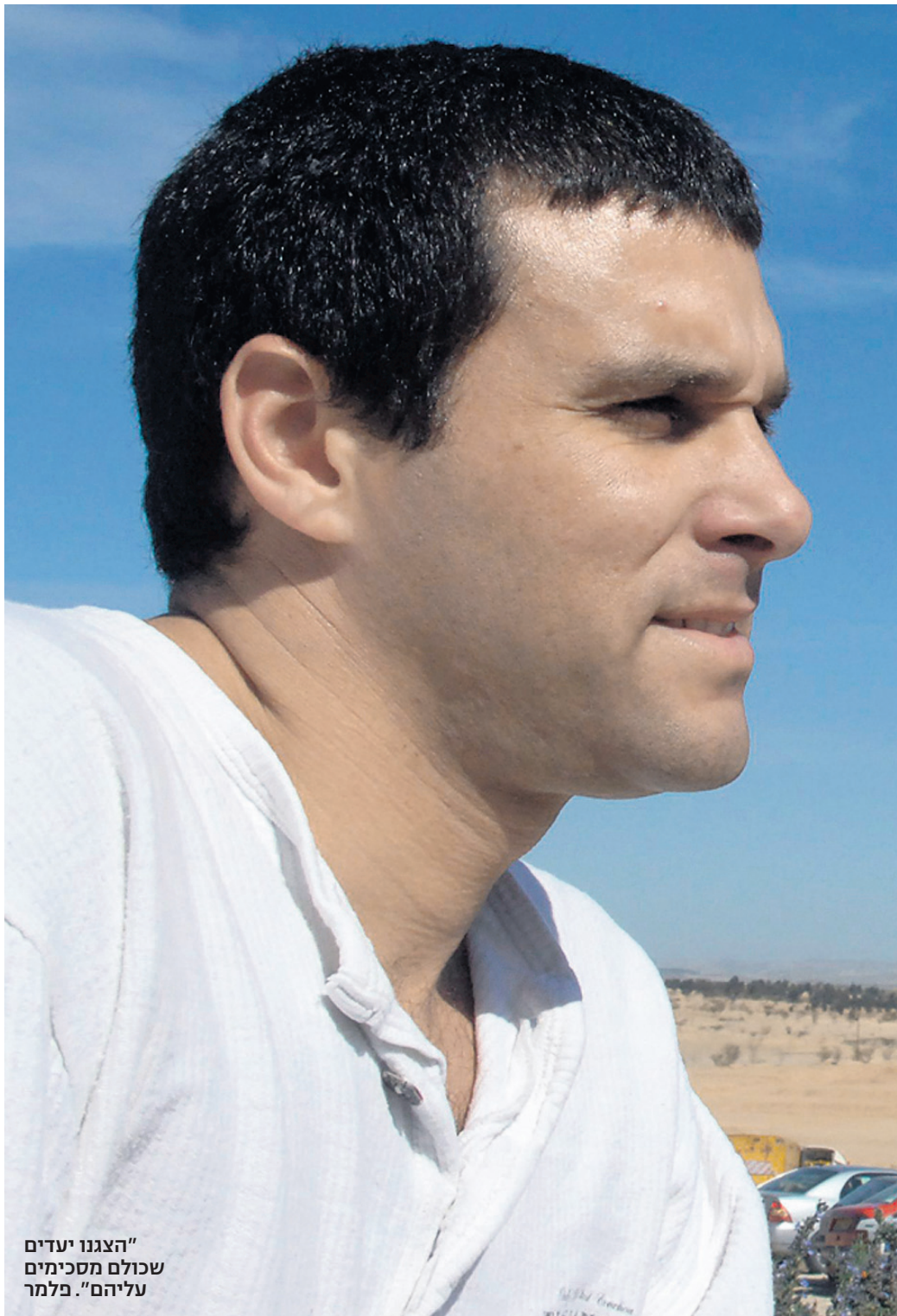
ואז הם הצליחו להגשים את החזון הישן שלהם: חלוקים, והיישוב הוקם בשנת 2001. ראש המועצה האזורית שמוליק ריפמן התגבר על חשדנות השכנים מההתיישבות העובדת, ואלה גילו מהר מאוד שהשר עם הכיפה הסרוגה לא כל כך נורא. מאוחר יותר שינו התושבים החרשים את שם היישוב למי רחבעם, והיחסים בין השכנים רק התהדקו. כעבור שנה הקימו את באר מלכה – יישוב חילוני שנמצא ליד נחל ניצנה בגבול מצרים. היישוב החילוני הנוסף לא אחר לקום, ושנתיים לאחר מכן התיישבו צעירים בגבעות בר שבצפון הנגב. אחריו הוקמו חרוב, מצפה אילן ועשרות הרחבות נוספות.

איך דווקא אתם, למרות גילכם הצעיר, הצלחתם במקום שהציונות המסורתית הרימה ידיים?

"המדינה הייתה עסוקה מדי במלחמות והוניהח את ההתיישבות", מסביר רוני. "זיהינו בור של מדיניות ממשלתית. מבחינתנו יישוב הנגב והגליל הוא אמנם היעד, אבל הוא גם האמצעי לגרום לאזרחים ישראלים להתחבר למדינה ולציונות".

למרות הכיפה הסרוגה הקטנה שנמצאת על ראשו, רוני נזהר שלא לדרוך על מוקשים פוליטיים. הוא למד היטב את מפעל ההתיישבות ביהודה ושומרון, ומשתף פעולה עם חלק מאותם בוני יישובים מהשומרון. אבל הוא מכוון למקום אחר. "המדינה משקיעה את מרבית תשומת הלב שלה והמשאבים ב־20 אחוז הנושאים ששנויים במחלוקת במקום ב־80 אחוז מהנושאים שכולם מסכימים עליהם. אנחנו אומרים: 'בוא ניקח את המכנה המשותף הרחב שע' ליו אנחנו מסכימים, כמו ההתיישבות בנגב ובגליל, ונשקיע בהם 80 אחוז מהמשאבים".

עם עובדות קשה להתווכח: הגישה של "אור" עובדת. בלובי למען פיתוח הנגב ככנסת נמצאים 44 חברי כנסת מסיעות שונות, מטאלב א־סנא

"הצגנו יעדים שכולם מסכימים עליהם". פלמר

של שרון והוא הבטיח להם שיש לו שטח הרבה יותר חשוב וזמין מאזור חלוקים. שלושה חודשים לאחר מכן, ביום העצמאות של שנת 1999, כבר עמד על תילו היישוב הראשון שלהם: סנסנה. התנאים בהתחלה היו קשים ואת הימים הם העבירו בנסיעות שכנוע למרכז. "חרשנו את הארץ", מספר רוני. "נפגשנו באופן אישי עם כל מי שהביע התעניינות במעבר לנגב. בסוף הצלחנו לגבש 11 משפחות שהסכימו לעבור באותו הקיץ".

בשכנות טובה

ממרפסת ביתו של רוני פלמר בסנסנה אפשר לראות למה שרון ועוזרו לענייני התיישבות רצו לאזרח את ההאחזות הצבאית שעמדה שם. ממזרח שפלת יהודה ומורדות הר חברון, מדרום בקעת באר שבע וצפון הנגב. במילים פחות גיאוגרפיות: נתיב הברחה קלאסי של פח"ע ופעילות פלילית. רוב תושבי סנסנה גרים עדיין בקרוואנים, בו־דדים התחילו גם בבניית קבע. לרוני יש כבר בית מאבן מעל הוואדי, מבודד מעט מהיישוב שמונה היום 400 תושבים. כשהתחילו את הגרעין הראשון

לאיש העסקים מוטי זיסר, ולחוג בית שערך בנושא הקמת איים מלאכותיים בים התיכון. אריק שרון, אז שר התשתיות, הגיע כדי לדבר עם אנשי העסקים הישראלים על המיזם העתידני. בפתח המתונו לו הצעירים ולצידם זיסר, השדכן. "הסברנו לו שאנחנו רוצים להקים יישוב בנגב ומאז הוא היה מאחורינו", אומר רוני. הוא מספר שבסיום הפגישה פנה שרון בחיוך לאנשי העסקים ואמר להם: "אני לא בטוח שייצא משהו מהאיים האלה, אבל נראה לי שסגרת עם הצעירים האלה עסקה טובה למדינת ישראל". לפגישה הבאה עם שרון הם כבר הגיעו עם תוכנית עסקית להקמת יישוב בודה. הם היו אז צעירים בני עשרים ומשהו שמעולם לא הקימו קיר, אך ביקשו לעקוף את הביורוקרטיה ולקבל מהמדינה קרקעות על החשבון. היעד שאותו הם בחרו ליישב היה חלוקים, בין שדה בוקר לירוחם. "כנראה שלא ידעו איך לאכול אותנו. עד אז לא היו רגילים באזור לחובשי כיפות סרוגות. למעט אנשי עיירות הפיתוח, כולם היו שייכים להתיישבות העובדת וכנראה שהקיבוצים באזור התנגדו והפיילו לחץ על ראש המועצה". הצעירים מפתח תקווה חזרו מאוכזבים למשרדו

מצפה אילן

יישוב דתי למרגלות הרי מנשה
שנת הקמה: 2006
מספר תושבים: 240
מספר תושבים מיועד: 2,500
שם היישוב לזכר האסטרונוט אילן רמון

חרוב

יישוב דתי־חילוני בחבל לכיש
שנת הקמה: 2005
מספר תושבים: 230
מספר תושבים מיועד: 1,500
מוקף בעצי חרוב שצומחים פרא

גבעות בר

יישוב חילוני בצפון הנגב
שנת הקמה: 2004
מספר תושבים: 420
מספר תושבים מיועד: 2,500
ממוקם בלב אזור מדברי הררי, מוקף בשדות חיטה